

Fagus sylvatica 'Cristata'

Onverwachte ontmoetingen beginnen meestal vanaf enige zichtafstand. 'Hé, jou ken ik, maar hoe heet je ook al weer?' (bij mensen en bij bomen). Maar ook 'Hé, dat ziet er onbekend uit. Wat mag dat wel zijn?' (vooral bij bomen).

Enige tijd geleden, in de tuin van Paleis Soestdijk, zag ik vanuit de verte een beuk met een afwijkende bladstructuur. Naderbij gekomen viel al snel het gekroesde blad op wat betekende dat dit een flink uit de kluiten gegroeid exemplaar was van *Fagus sylvatica* 'Cristata'.

Nog nooit zo'n groot exemplaar gezien, voor zover ik mij kon herinneren. Gezien de afmetingen stamt de boom ergens uit de tweede helft 1800. Kortgeleden kwam ik weer een exemplaar tegen, ditmaal op de buitenplaats Leyduin te Heemstede.

Ook hier weer, gezien de afmetingen (hoogte ca 28 m, omtrek stam 2,20 m), uit ongeveer dezelfde periode als de boom op Soestdijk. Erg vaak kom je deze boom niet tegen, dus door deze onverwachte ontmoetingen ben ik eens in de NDV-Trompenburgbibliotheek gedoken en heb ook nog gezocht op het internet.

Verrassende vondsten

Hét boek over beuken(-cultivars) is geschreven door Gerhard Dönig (*Rotbuchen – Fagus*, 2010). Over deze beuk weet hij te vertellen dat in 1809 een exemplaar in de tuin van Schloss Schwetzingen is beschreven met de opmerking dat deze waarschijnlijk al uit Frankrijk stamde. In 1838 vermeldt Loudon deze boom in zijn boek *Arboretum et Fruticetum Britannicum* met een verwijzing

Fagus sylvatica 'Cristata' in de tuin van Paleis Soestdijk

Foto: Gert Fortgens

Fagus sylvatica 'Cristata', buitenplaats Leyduin, Heemstede

Foto: Gert Forgens

naar de catalogus van kwekerij C. Loddiges & Sons, Londen van 1836. In de editie 1869 van Loudon's *Encyclopaedia of the Trees & Shrubs of Great Britain* is zelfs een prachtige afbeelding van een tak met blad van 'Cristata' opgenomen.

In K. Koch, *Dendrologie* (1872), staat een correcte beschrijving van het blad waarbij tevens een 'Cucullata' (dat wil zeggen 'met een naar boven gekrulde bladrand') wordt beschreven. Dippel (1892) weet te melden van een struikachtige groei. In de dendrologische naslagwerken uit Nederland lees ik in de Hendriks (*Onze Loofhoutgewassen*), eerste druk 1940, dat 'Cristata' smaller blad heeft dan de soort: bladrand gegolfd, getand en een weinig opstaand, een hoge boom wordt met een brede kroon, constant is in bladvorm met weinig of geen verloop. Tevens is er een foto geplaatst van een boom in het 'Park te Vlieck' (thans kasteel Vliek), Limburg. Dit lezende en de foto bekijkend denk ik dat Hendriks niet de goede boom voor ogen had en de beschrijving van K. Koch niet helemaal correct heeft overgenomen (bijvoorbeeld de opstaande bladrand die slaat op een vorm genaamd 'Cucullata', die overigens verder nooit meer is genoemd in de literatuur). De Hendriks uit 1957 heeft nog dezelfde tekst, maar de foto is weggelaten. B.K. Boom (*Nederlandse Dendrologie*) vermeldt 'Cristata' niet in de eerste en tweede druk, wèl in de derde druk, 1949, met een verwijzing naar Loudon en dat het om een zz-boom (zeer zeldzaam) gaat. In de vierde druk uit 1959 is 'Cristata' ook opgenomen (als dwergvorm) maar nu met een verwijzing naar Loddiges en een aanduiding a (algemeen) én een afbeelding van een blad. Er heeft lange tijd dus de nodige verwarring bestaan over o.a. het uiterlijk van deze boom.

Verschillende namen worden gehanteerd in verschillende talen: Hahnenkammbuche, Hê-

tre Crête de Coq, Crested-leaved or curled-leaved Beech, Kroesbladige beuk. De naam Cristata staat voor kam of toefje (zoals op oude legerhelmen of zoals de kam van een haan) en slaat op de uitgesproken vervormde bladeren. De bladeren staan in toefjes van enkele exemplaren dicht opeen aan de takken, soms op kortloten maar ook wel op gewone eenjarige twijgen. Soms zijn er aan het begin van een gewone twijg talrijke jaarringen te tellen wat er op wijst dat dit jarenlang (wel tot 10 jaar geteld) een kortlot is geweest. De bladvervorming kenmerkt zich door een korte kromgetrokken hoofdnerf in combinatie met een bobbelig bladoppervlak en door tot in lobben uitgegroeide zijnerf (het gekroesde blad kan ook wel veerspletig tot zelfs veerdelig zijn). Soms is het blad zo verfrommeld dat meerdere bladlagen over elkaar vallen.

Zoeken op internet levert op dat de boom bij diverse kwekers in binnen- en buitenland voorradig is. Over het algemeen wordt het een langzaam groeiende kleine boom genoemd en wordt duidelijk beschreven hoe het blad er uit ziet. Duidelijk is nu wel dat dit geen kleine boom blijft.

In de collectie van Trompenburg hebben wij een *F.s.* 'Cristata', geplant 1961, met een stamotrek van 60 cm en een hoogte van 18 m. Inderdaad geen snelle groeier. De boom is zeer weinig vertakt in de kroon waardoor de gekroesde bladtoefjes wel zeer opvallen.

Naast deze vorm hebben wij 'Crarae' in de collectie. Een afstammeling van een groei-krachtige kroesbladige beuk uit Crarae Gardens, Schotland, met groter blad dan de oude

'Cristata'. Een andere gekroesde beuk in onze collectie is 'Brathay Purple' met bruinrood uitlopend jong, later dofgroen blad en een mooie rode hoofdnerf.

We hebben op Trompenburg ook kroesbladige eiken staan (*Quercus robur* 'Cristata') die overvloedig eikels produceren en die voor een groot percentage ook kroesbladige nakomelingen hebben. Van de kroesbladige beuken heb ik nog geen beukenootjes kunnen plukken. Komen ze er wel aan? Aan de boom in Leyduin heb ik ze niet gevonden. Maar ik stel me voor dat als er nootjes aan komen, er ook zaailingen met gekroesd blad kunnen kiemen. Zo zullen de voornoemde twee ook wel zijn ontstaan.

Maar er is nog een andere mogelijkheid. Daarvoor weer even terug naar de kroesbladige

Fagus sylvatica 'Cristata' in de Trompenburg collectie
Foto: Gert Fortgens

Fagus sylvatica 'Cristata' zoals afgebeeld in Loudon (1869):

Encyclopaedia of Trees & Shrubs of Great Britain.

Een blad van *Fagus sylvatica* 'Brathay Purple', een gekroesde beuk in de Trompenburg collectie

Foto: Gert Fortgens

beuk van Leyduin: onderin de kroon is een zware zijtak ontsproten met daaraan blad variërend van gekroesd tot normaal, vlak blad. Aan deze tak zitten wél beukennotjes. Dus zaaien en kijken wat er uit de daarvan geplukte notjes opkomt. Ik denk dat ik hier sowieso nog een keer naar terug ga om een takje van zo'n tussenvorm in blad te vergaren. Kijken wat er gebeurt als die wordt geënt.

Waar nog meer te vinden? Bij het schrijven van dit stukje kwam ik ook nog andere standplaatsen tegen van oude *Fagus sylvatica* 'Cristata': Arboretum Kalmthout en Arboretum Poort Bulten. Er zullen er vast wel meer zijn op oude buitens, stadsparken en begraafplaatsen. Bijvoorbeeld staat de boom nog bij kasteel Vliek? Reacties zijn welkom. □

Tussenvormtak met terugloop aan de kroesbladige beuk van Leyduin (Heemstede) met beukennotjes

Foto: Gert Fortgens

